

ІЛОНА ІСАЄВА,
старший викладач
(Україна, Хмельницький, Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького)
ILONA ISAIIEVA,
senior lecturer
(Ukraine, Khmelnytskyi, National Academy
of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi)
orcid.org/0000-0002-3936-9468

**Використання досвіду професійної підготовки персоналу
Федеральної поліції Німеччини в Україні як педагогічна проблема**

**The Use of Experience of the Federal Police of Germany Professional Training
in Ukraine as a Pedagogical Problem**

У статті автор аргументовано доводить необхідність здійснення порівняльного аналізу досвіду професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини з метою подальшої реалізації найкращих ідей в системі підготовки персоналу Державної прикордонної служби України, визначає шляхи та особливості проведення такого дослідження.

Актуальність статті зумовлена тим, що вивчення світового досвіду, зокрема німецького, порівняльний аналіз педагогічних систем і теорій різних країн є одним із важливих шляхів удосконалення теорії і практики організації освітнього процесу. Система професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України знаходиться на стадії реформування, а схвалена Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку Державної прикордонної служби передбачає впровадження європейських стандартів у систему підготовки та комплектування персоналу.

Автор зосереджує увагу на тому, що для виконання такого порівняльно-педагогічного дослідження повинен бути застосований системно-структурний підхід до вивчення як цілісної системи підготовки поліцейських Федеральної поліції, так і окремих її елементів, певних педагогічних явищ, фактів, проблем, розкриває на підставі проведеного аналізу наукових джерел основні положення та особливості щодо його реалізації.

Ключові слова: професійна підготовка, порівняльна педагогіка, порівняльно-педагогічне дослідження.

The author has convincingly proved the need for a comparative analysis of the experience of the professional training of German Federal Police for further implementation of the best ideas in the system of personnel training at the State Border Guard Service of Ukraine and has determined the ways, methods and characteristics of such research.

«The strategy of the State Border Guard Service of Ukraine» provides one of the main objectives of improving training and manning of staff in particular through the implementation of the European standards, ensuring the exchange of experience with educational institutions of law enforcement bodies of Ukraine and countries - members of the European Union.

Germany, like most European countries has overcome the stage of development at the political and socio-economic sense and has gained considerable experience in the development of professional activity standards and police training, their legal and social protection, corporate culture, motivation of police to improve the professionalism. There are already implemented and recently signed programs in cooperation between the State Border Guard Service of Ukraine and Federal Police of Germany (until July 2005 - Federal border protection) which show the interest in exchange of experience with the Federal Police of Germany.

The decision on the introduction of certain positive foreign ideas in the national education system must be based on carefully analyzed and critically designed, faced to our reality facts. For this purpose we should apply a system-structural approach to the study as a whole system of the Federal Police training and its individual elements, certain educational phenomenon, facts, issues.

The purpose of a comparative study is to implement a holistic scientific analysis of professional training of the Federal Police of Germany, detection of progressive ideas of experience and study of the possibilities of their creative use to improve staff training of the State Border Guard Service of Ukraine has multistage nature and should include the following steps: a systematic gathering of the relevant information on the structure and features of the system of training of the Federal police of Germany and

its description; interpretation and critical analysis of the collected information with all of the possible factors that somehow affect the fact that the police training system in Germany operates in such way; comparing of the systems of professional training of the German Federal Police and the State Border Guard Service of Ukraine and determine the basic and most important aspects for comparison; actual comparison, determining the feasibility of progressive ideas in the system of training of border guards in Ukraine; development of scientific and methodological recommendations for consideration a German experience in the practice of the State Border Service of Ukraine professional training.

Key words: *professional training, comparative pedagogy, comparative education, comparative pedagogical studies*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Динамічний та складний характер службової діяльності, використання в ній сучасних інформаційних технологій, зразків озброєння й техніки, ускладнення завдань, які виконуються персоналом Державної прикордонної служби України та багато інших вагомих чинників обумовлюють потребу у пошуку шляхів удосконалення системи професійної підготовки майбутніх прикордонників.

23 листопада 2015 р. Кабінет Міністрів України схвалив «Стратегію розвитку Державної прикордонної служби України», яка передбачає одним із головних завдань удосконалення системи підготовки і комплектування персоналу зокрема шляхом впровадження європейських стандартів, забезпечення обміну досвідом з навчальними закладами правоохоронних органів України та держав – членів Європейського Союзу.

Німеччина, як і більшість європейських країн, вже давно пододала стадію розвитку в політичному та соціально-економічному розумінні й накопичила значний досвід розробки стандартів професійної діяльності та підготовки поліцейських, їх правового та соціального захисту, формування корпоративної культури, мотивування поліцейських до підвищення професіоналізму. Про зацікавленість у обміні досвідом саме з Федеральною поліцією Німеччини (до липня 2005 року – Федеральна прикордонна охорона) свідчать й як вже реалізовані так і нещодавно підписані програми співробітництва Державної прикордонної служби України та Федеральної поліції.

Аналіз досліджень і публікацій... Окремим проблемам професійної підготовки персоналу всіх категорій у Державній прикордонній службі України були присвячені роботи В. Афанасенка, В. Балашова, О. Барабанщикова, А. Галімова, І. Грязнова, Й. Гушулея, О. Діденка, Д. Іщенко, В. Кельбья, Д. Коцеруби, А. Кучеренка, І. Новака, В. Чернявського, О. Парубка, І. Платонова, С. Полторака, Є. Потапчука, В. Райка, О. Сафіна, І. Томківа та ін.

Багато дослідників у своїх наукових працях посилались на закордонний досвід підготовки персоналу правоохоронних органів та прикордонників зокрема: О. Кобозев досліджував особливості та тенденції розвитку професійної підготовки управлінських кадрів поліції в країнах Європи, І. Колонтаєвська у своєму дисертаційному дослідженні аналізувала системи професійної освіти кадрів поліції зарубіжних країн (на прикладі США, Канади, країн Західної та Центральної Європи, Скандинавії), О. Даниленко вивчав особливості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів в навчальних закладах провідних країн НАТО (на прикладі США та ФРН), В. Ковтун, Д. Рюриков, Т. Соляр здійснили глибокий аналіз особливостей професійної підготовки персоналу берегової охорони США, С. Пьсол, Л. Цвяк розглядали у своїй статті організацію підготовки персоналу в академії Федеральної поліції Німеччини, О. Кіреєв та Н. Ринденко дослідили певні аспекти професійної підготовки персоналу Прикордонної варті Республіки Польща.

У рамках питань, що піднімаються у цій статті становлять інтерес також праці зарубіжних та українських педагогів-компаративістів: Дж. Бірідєя, М. Брея, В. Брікмана, Д.Н. Вілсона, Б.Л. Вульфсона, А. Н. Джуринського, О. Заболотної, А. М. Кеземіаса, Дж. Келлі, М. Красовицького, Н. Лаврченко, О. Локшиної, В. Міттера, Г. Ноа, О. Овчарук, О. Огієнко, Л. Пуховської, В. Роста, С. Б. Робінсона, А. Сбруєвої, С. Сисєєвої, І. Соколової, С. Цюри, Т. Шуки та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – аргументовано довести необхідність здійснення порівняльного аналізу досвіду професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини з метою подальшої реалізації найкращих ідей в системі підготовки персоналу Державної прикордонної служби України, визначити шляхи та особливості проведення такого дослідження.

Виклад основного матеріалу... Відповідно до міжурядової Угоди від 30.08.2010 про співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими злочинами середньої тяжкості, тяжкими та особливо тяжкими злочинами між Адміністрацією Державної Прикордонної Служби України та Федеральною поліцією ФРН налагоджено: оперативний обмін статистичною інформацією (щомісяця, щокварталу); обмін інформацією щодо характерних ознак виявлення підrobлених документів (ALERT). З 2002 року співробітництво набуло повномасштабного характеру та включає: регулярні зустрічі керівників відомств, обмін досвідом

протидії протиправній діяльності, навчальні візити та тренінги, обмін інформацією. З 2005 по 2012 рік укладалися щорічні плани співробітництва, основним завданням яких був обмін досвідом з різних аспектів діяльності, зокрема протидії нелегальній міграції та удосконалення підготовки персоналу тощо. На сьогодні співробітництво ДПСУ з Федеральною поліцією ФРН здійснюється в рамках плану двостороннього співробітництва на 2016 – 2017 роки (погоджено з МВС ФРН у червні 2016 року), у якому передбачено 27 спільних заходів (підготовка персоналу, обмін досвідом, тренінги, спільний аналіз ризиків та інше).

Наявність такої кількості вже реалізованих та не меншої кількості ще запланованих заходів співробітництва з Федеральною поліцією Німеччини, метою яких є також підвищення ефективності професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України нашою думкою, що існує все ж таки необхідність здійснення ретельного наукового аналізу всієї системи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини. Це дозволило б більш обґрунтовано підійти до проблеми впровадження європейського досвіду підготовки правоохоронців на прикладі Німеччини в Україні.

Було б помилкою переймати досвід Німеччини спираючись лише на суб'єктивну думку окремих фахівців чи статистичні дані Німеччини щодо високого рівня підготовки та ефективних методів роботи німецьких поліцейських.

Рішення щодо впровадження тих чи інших позитивних зарубіжних ідей у вітчизняній системі освіти повинно ґрунтуватись на ретельно проаналізованих та критично осмислених, спроектованих на нашу дійсність фактах. З цією метою повинен бути застосований системно-структурний підхід до вивчення як цілісної системи підготовки поліцейських Федеральної поліції, так і окремих її елементів, певних педагогічних явищ, фактів, проблем.

Порівняльна педагогіка є наукою, галуззю загальної теорії педагогіки, зміст якої полягає у виявленні, аналізі, оцінюванні подібних і відмінних ознак педагогічних систем різних країн та їх структурних елементів у взаємозв'язку з політичними, соціальними, економічними і культурними контекстами [3, с. 40].

Фахівці у галузі порівняльної педагогіки ставлять метою не лише описання та порівняння змісту освіти, як він визначений у національних системах, а й аналіз його у світлі педагогічних традицій тих чи інших країн. Порівняльно-педагогічні дослідження проводяться для того, щоб шляхом ретельного аналізу, класифікації, зіставлення вивести певні закономірності, визначити, що є закономірним для будь-якої педагогічної ситуації, у будь-якій країні і працюватиме на будь-якому національному ґрунті, а що властиве конкретним умовам [6, с. 64].

Тому здійснюючи таке порівняльне дослідження необхідно обов'язково врахувати всі чинники, що впливають на освіту у Німеччині в цілому та на професійну підготовку поліцейських зокрема.

На думку російського дослідника В. М. Морозова (а ми не можемо не брати до уваги результати досліджень наших російських колег, адже тривалий час ми розвивались як одна країна й багато в чому наші проблеми схожі) закордонний досвід підготовки співробітників правоохоронних органів має певну специфіку, тому перед його використанням необхідно врахувати наступне:

- зарубіжний досвід підготовки кадрів правоохоронних органів відрізняється орієнтацією на професійну підготовку в межах поліцейських наук, тому система підготовки поліцейських має відомчий характер, на відміну від вітчизняної, яка орієнтована на державні освітні стандарти;

- система підготовки таких кадрів у зарубіжних країнах залежить від концепцій діяльності відповідних органів, які на сьогодні значно відрізняються від вітчизняних [4].

Порівняльно-педагогічні дослідження не передбачають, як правило, експерименту з перевірки можливостей впровадження закордонного досвіду, але розкривають тенденції розвитку систем освіти в інших країнах чи регіонах, виявляють їх позитивні та негативні аспекти, допомагають критично оцінити й вітчизняну освітню систему.

До основних цілей порівняльної педагогіки відносять [6, с. 65]:

- удосконалення власних систем освіти на підставі аналізу даних і проблем, що стоять перед національними урядами;

- створення обґрунтованих узагальнень, виявлення загальних тенденцій та перспектив;

- поглиблення педагогічної теорії, створення крос-національної педагогічної теорії, тобто генералізований педагогічний досвід;

- розвиток міжнародного взаєморозуміння.

У своєму дисертаційному дослідженні Колонтаєвська І. Ф. виокремила три основні цілі вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки поліцейських [2, с. 14-15]: забезпечення власних спеціалістів знанням того, як функціонує та які особливості має система підготовки поліцейських за кордоном; удосконалення відомчої освіти в системі правоохоронних органів на підставі позитивного зарубіжного досвіду; врахування власними співробітниками особливостей

поліцейських інших країн (особистісних якостей та особливостей мислення, рівня підготовки, майстерності, форм і методів роботи та ін.) при взаємодії з ними в спільних операціях.

У нашому випадку предметом такого порівняльного педагогічного дослідження могла б стати вся система професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, представленого трьома ланками службовців (йдеться про поліцейських в уніформі: нижча – *mittlerer Dienst* – категорія звань від поліцаймайстер до поліцайхауптмайстер, середня – *gehobener Dienst* – категорія звань від поліцайкомісар до ерстер поліцайхаупткомісар, вища – *höherer Dienst* – категорія звань від поліцайрат), об'єктом, відповідно, структура, зміст, форми та методи підготовки.

Порівняльне дослідження, метою якого є здійснення цілісного наукового аналізу професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, виявлення прогресивних ідей цього досвіду та обґрунтування можливостей їх творчого використання з метою удосконалення професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України має багатоступеневий характер і повинно охоплювати наступні етапи:

- системне збирання відповідної інформації щодо структури та особливостей функціонування системи підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини та її опис;
- інтерпретація та критичний аналіз зібраної інформації з урахуванням усіх можливих чинників, що так чи інакше впливають на те, що система професійної підготовки поліцейських в Німеччині функціонує саме так;
- зіставлення систем професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини та Державної прикордонної служби України й визначення основних і найбільш актуальних аспектів для порівняння;
- власне порівняння, визначення можливостей реалізації прогресивних ідей в системі професійної підготовки прикордонників в Україні;
- розробка науково-методичних рекомендації щодо врахування німецького досвіду в практиці професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

Висновки... Хоча іноземні держави відрізняються від України за рівнем розвитку, історичними та культурними традиціями, що значною мірою впливає на умови роботи поліції, є однак об'єктивні причини для конструктивного аналізу відповідного досвіду. Це обумовлено тим, що Україна та інші держави змушені вирішувати багато схожих проблем, зокрема тих, що мають міжнародний характер і застосовують переважно ідентичні форми та методи роботи. Отже досвід професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини можна та необхідно враховувати у процесі реформування та оптимізації системи підготовки персоналу Державної прикордонної служби України, оскільки це дозволить виробляти нові ідеї та з урахуванням наших реалій розвивати їх на практиці. Але забезпеченню впровадження позитивних ідей німецьких колег повинна передувати тривала поетапна робота.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері можна віднести ґрунтовне вивчення та узагальнення досвіду професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини, проведення ретельного порівняльного аналізу й розробка науково-методичних рекомендацій щодо його врахування в практиці професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України та, можливо, й інших правоохоронних відомств.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Беркій, В. Огляд системи професійної підготовки персоналу прикордонних відомств провідних країн світу / В. Беркій // Науковий вісник Державної прикордонної служби. – 2007. – № 1. – С. 30-34. / pp. 30–34. / Berkii, V. *Ohliad systemy profesinnoi pidhotovky personalu prykordonnykh vidomstv providnykh krain svitu (Overview of the professional training system of border agencies of the leading countries)*, Naukovyi visnyk Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby, 2007, № 1, pp. 30–34. [in Ukrainian]
2. Колонтаевская, И. Ф. Педагогика профессионального образования кадров полиции зарубежных стран : анализ, оценка, использование опыта : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01. / И. Ф. Колонтаевская. – М., 2002. – 461 с. / Kolontaevskaya, I. F. *Pedagogika professsionalnogo obrazovaniya kadrov policii zarubezhnyh stran : analiz, ocenka, ispolzovanie opyta (Pedagogy of the professional training of police personnel of foreign countries: analysis, evaluation, experience: dissertation of the doctor of pedagogical sciences)*, diss. doktora ped. nauk: 13.00.01., М., 2002, 461 p. [in Russian]
3. Красовицький, М. Концепція порівняльної педагогіки в умовах реформування освіти в Україні / М. Красовицький // Порівняльна педагогіка : методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив, – К. : Педагогічна думка, 2015. – с. 39-57. / Krasovytskyi, M. *Kontseptsiia porivnialnoi pedahohiky v umovakh reformuvannia osvity v Ukraini (The concept of comparative pedagogy in the conditions of educational reform in Ukraine)*, Porivnialna pedahohika: metodolohichni oriientyry ukrainskykh komparatyvistiv: khrestomatiiia, avtorskyi kolektyv, K., Pedahohichna dumka, 2015, pp. 39–57 [in Ukrainian]
4. Морозов, В. М. Социальные проблемы подготовки кадров правоохранительных органов:

сравнительный анализ отечественного и зарубежного опыта : дис. ... д-ра соц. наук : 22.00.08. / В. М. Морозов. – М., 2000. – 435 с. / Morozov, V. M. *Sotsyalnye problemy podgotovki kadrov pravoohranytelnykh organov: sravnitelnyj analiz otechestvennogo i zarubezhnogo opyta (Social problems of enforcement agencies' personnel training: a comparative analysis of domestic and foreign experience: synopsis of the dissertation)*, avtoref. dis. d-ra soc. nauk, M., 2000, 435 p. [in Russian]

5. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс] / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-p>. / *Stratehiia rozvytku Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy (The strategy of development of the State Border Guard Service of Ukraine)*, [Elektronnyi resurs], Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2015 r. № 1189-r., Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-r>. [in Ukrainian]

6. Тараненко, І. Порівняльна педагогіка як інтердисциплінарна педагогічна наука / І. Тараненко, Г. Степенко // Порівняльна педагогіка : методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив, – К. : Педагогічна думка, 2015. – с. 58–80. / Taranenko, I. *Porivnialna pedahohika yak interdysyplinarna pedahohichna nauka (Comparative pedagogy as an interdisciplinary pedagogical science)*, Porivnialna pedahohika: metodolohichni oriientury ukrainskykh komparatyvistiv: khrestomatiia, avtorskyi kolektyv, K., Pedahohichna dumka, 2015, pp. 58–80. [in Ukrainian]

7. Цюра, С. Особливості методології порівняльних досліджень / С. Цюра // Порівняльно-педагогічні студії. – 2013. – № 2–3. – С. 7–13. / Tsiura, S. *Osoblyvosti metodolohii porivnialnykh doslidzhen (Peculiarities of the comparative studies methodology)*, Porivnialno-pedahohichni studii, 2013, № 2–3, pp. 7–13. [in Ukrainian]

8. Bray, M. Comparative Education in the Era of Globalisation : evolution, missions and roles / M. Bray // Policy Futures in Education. – 2003. – Vol. 1. – № 2. – pp. 209 – 224. / Bray M. *Comparative Education in the Era of Globalisation: evolution, missions and roles*, Policy Futures in Education, 2003, Vol. 1, № 2, pp. 209 – 224. [in English]

9. Pagon, M. European system of police education and training [Електронний ресурс] / M. Pagon, B. Virjent-Novak, M. Djuric, B. Lobnicar. – Slovenia : Colledge of Plice and Security Studies, 1996. – Режим доступу : <http://www.ncjrs.gov/policing/eur551.htm> / Pagon M. *European system of police education and training*, M. Pagon, B. Virjent-Novak, M. Djuric, B. Lobnicar, Slovenia: Colledge of Plice and Security Studies, 1996, <http://www.ncjrs.gov/policing/eur551.htm>. [in English]

10. Stanislas, P. Internatinal perspectives on police education and training / P. Stanislas. – New York : Routledge, 2013. – 344 p. / Stanislas P. *Internatinal pespectives on police education and training*, New York, Routledge, 2013, 344 p. [in English]

Дата надходження статті: «02» листопада 2016 р.
Стаття прийнята до друку: «17» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Діденко О. – доктор педагогічних наук, професор
Мірошниченко В. – доктор педагогічних наук, професор

Ісаєва Ілона – старший викладач кафедри німецької та другої іноземної мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, e-mail: isaeva_ilona@i.ua

Isaieva Ilona – senior instructor of the department of German and second foreign language of National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, e-mail: isaeva_ilona@i.ua

Цитуйте цю статтю як:

Ісаєва І. Використання досвіду професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини в Україні як педагогічна проблема / Ілона Ісаєва // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 53–57.

Cite this article as:

Isaieva I. The Use of Experience of the Federal Police of Germany Professional Training in Ukraine as a Pedagogical Problem, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 53–57.